

GRAMATICA ROMANA

1870

pentru

Clasea IV. poporala si normala,

de

N. I. Miheltianu,

Parochu gr. or. in Brasiovu.

BIBLIOTECA
 SEMINARIULUI
 Editiunea a dou'a.
 No.

5499

S abiu,

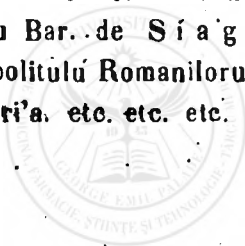
In tipografia archidiecekana.
1870.

2525

11

BIBLIOTECA INSI. PED.
 PEDAGOGICAL INTÉZET KÖNYVTÁRA
 Eg.-Mureş - Marasvasarhely

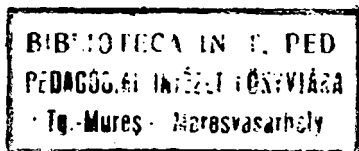
Cu aprobarea și binecuvântarea . Escelentiei .
Sale Andrei u Bar. de S i a g u n ' a , Archiepis-
copulu ' și Mitropolitul u Romaniloru gr. or. din Tran-
silvani ' a și Ungari ' a . etc. etc. etc.

22. OCT. 2019

2525

Partea I.

Cum numim noi aceea, ce cugeta omulu ?

Accea ce cugeta omulu, numim : i d e ' a
(c u g e t u).

Cum se facu ideile ?

Ideile se facu prin legarea notiunilor.

Cum se facu notiunile ?

Notiunile se facu prin intipuirea, ce o avem
despre unu obiectu (lucru).

Ce va esi deca voiu lega doue notiuni d. e.
notiunea: pomu si not. verde ?

Din legatur'a acest'a ese o idea.

Si deca voiu exprime (spune) ide'a acest'a
audibilu seu visibilu ?

Deca voiu exprime acesta idea audibilu seu
visibilu va esi o propusatiune d. e. Po-
mulu e verde.

Ce e dara o propusatiune ?

O propusatiune e o idea espresa (spusa) seu
audibilu (cu gur'a) seu visibilu (in scrisu).

Candu d'cu : pomulu e verde, care-i aici obiectulu (lu-
crulu) despre care d'cu cev'a ?

Pomulu.

Cum se chiama lucrulu, séu persón'a despre care spunu cev'a ?

Lucrulu séu persón'a despre care spunu ceva se numesce : **subiectu**.

Cé se dîce despre pomu ?

Se dice ca e verde.

Cum numimu aceea, ce se dice despre sub. ?

Accea ce se dice despre sub. se numesce : **predicatu**.

Prin ce legamu ambele notiuni : pomulu si verde ?

Prin verbulu ajutatoriu : **e, este, suntu,** ^{dela} **(a fi)**

Cum lu numimu pentru acést'a ?

Pentru acést'a lu numimu : **legatóre**.

Calulu e unu animalu

Care-i sub. ?

Prin ce felu de vorba e espresu ?

Prin unu substantivu.

Eu sum bunu. **Tu** esti diliginte. **Elu** asculta.

Subiectele ?

Eu, tu, elu.

Ce felu de vorbe ?

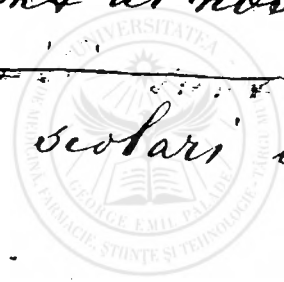
Pronume.

Diligintele se lauda. Lenesulu se pedepsesce.

Patru e unu numeru.

+ eliceii sunt ai nostri. ~~Primi~~ ~~Stata~~

~~Primi scolarii sunt doi.~~

+

Subiectele ?

Ce sunt acestea și ale cui locu sînu ?

Sunt adiective și sînu loculu unui substantiv.

A spune multe, nu e frumosu.

Subiectulu ?

A spune.

Ce feliu de cuventu e ?

E unu verbu in infinitivu.

Care e diliginte, se lauda de toti.

Subiectulu ?

Care e diliginte.

Cum amu mai puté dîce in locu de: caree diliginte ?

Diligintele.

In alu cui locu sta dara propusatiunea: care e diliginte ?

In loculu unuj substantiv.

Prin ce se mai pôte dara esprime subiectulu ?

Prin o propusatiune intréga.

Asia dara prin ce se pôte esprime subiectulu ?

Subiectulu se pôte esprime: prin unu substantiv sêu prin alta vorba, luata cá substantiv, sêu si prin o propusatiune intréga.

Lupulu urla. Capra e unu animalu. Grâulu se imblatesce. Pómele suntu còpte. Lemnele se taia.

Care-su aici predicatele, prin ce feliu de vorbè sunt espresè ?

Prin ce se esprime predicatul?

Predicatul se p^ote esprime s^eu prin unu **verbu**, s^eu prin ori ce alta vorba ce se p^ote leg^a cu verbulu ajutatoriu: (^{cum} a II.)

Candu e predicatul substantivu?

Predicatul e substantivu candu spune ca **ce** e subiectulu. d. e. Ursulu e animalu.

Candu e predicatul adiectivu?

^{Adi}ectivu e ^{Predic}atul candu spune ca **cum** (ce feliu) e subiectulu. d. e. Tabl'a e ne^gra.

Candu e predicatul verbu?

Predicatul e verbu candu spune ca subiectulu s^eu **face** ceva, s^eu **i se face** ceva d. e. Lupulu urla. Canele latra. Oea se tunde. Copilulu se pedepse^{sc}e. Elu a taiatu lemne. Voi ati fostu batuti, si batjocuriti.

1. Substantivulu.

Ce e substantivulu?

Substantivulu e numele unei pers^one s^eu u-
nui lucru.

Ce intielegemu prin pers^ona, ce prin lucru?

Prin pers^ona, intielegemu o fiintie in sufletita rationala, era prin lucru tote cele lalte fiintie din lume, sia insufletite sia ne'nsufletite, existe in natura, s^eu numai in mintea nostra.

Cum impartim substantivete ?

Impartim substantivete in : nume **proprie**, nume **comune**, nume **materiale** si nume **ide-ale**.

Ce sunt numele proprie ?

Numele **proprie** sunt, cari se covinu numai unei persoane seu lucru. d. e. Tote numele si co-numele persoaneloru; numele tieriloru, cetatiloru, sateloru, muntiloru, deluriloru, locuriloru, rauriloru si poporeloru, precum : Petru Maioru, Eliade, Romaniaa, Bucuresci, Resinari, Surulu, Gorganu (unu delu), Dunarea, Romani, Italiani. Francesi.

Care-su numele comune ?

Numele **comune** sunt, cari se covinu mai multoru persoane seu lucruri de acelaasi felu d. e. Ursu, bradu, munte, ^{arbori} pomu, mesariu, pictoru.

Not. 1. Acele nume comune, cari aréta in singularu o multime, precum: poporu, turma, padure, armata se dteu si ^{nume} colective.

Care-su numele materiale ?

Numele **materiale** sint, cari se covinu unor lucruri, acaroru partea cea mai mica e asemenea intregului d. e. creda, untu, lapte, auru, argintu, apa s. a.

Care-su numele ideale ?

Numele **ideale** sunt, cu cari insemnamu lucruri, ce nu exista in natura ^Fci numai in mintea noastră ni le cugetamu. d. e. lene, diligintia, seracia, bogatîa, patima, virtute.

† Ce avem de a ne insemná la fia care substantivu?

La fia care substantivu avem de a ne insemná: .

1. Form'a. 2. Genulu 3. Numérulu 4. Declinatiunea.

1. Form'a.

Cum se impartu substantivele in privinti'a formei?

Substantivele in privinti'a formei se impartu in radacinale, derivate si compuse.

Cari suntu radacinale?

Radacinale sunt cari si-au originea in sine insusi. d. e. creda, grau, gura, nasu, nume, omu.

Cari sunt derivate?

Derivate sunt, cari se deriva din alte vorbe prin silabe puse la radacin'a vorbei: (Radacin'a se capeta elásandu terminatiunea) d. e. grigitoru, grige (grig-i), lauda (laud á), unime (un-u), naltîme (nalt-u), marime (mar-e).

Cari sunt compuse?

Compuse sunt cari constau din dóue (sêu mai multe) vorbe legate intr'un'a, d. e. pre-facia, desbatere, a-tot-putiutele, supra-vighiare, *bine-aventare*.

7 spre a le pute' cuno'sce in cele cinci
simtiri.

Cum se mai imparte substantiile
rele?

Se mai imparte in concrete
cari se pot cuno'sce in cele
cinci simtiri, si abstracte pe cari
nu le putem cuno'sce in cele cinci
simtiri, ei ni le putem numi
si augeti in mintea no'stra prin
imaginatie.

numere concrete sunt: numere
substantive proprii, comune si
materiale; abstracte ~~numere~~
ideale. cele

5 Nota [} Sare pusa de 10 mlti
] in forma de pasta!

De câte feluri sunt substantivele derivate?

Substantivele derivate suntu de două feluri 1. derivate dela verbu, substantive verbale, 2. derivate dela unu nume, substantive denominative.

Cum se forméza substantivele verbale?

Substantivele verbale se forméza séu dela Participiu (Supinū). séu dela Infinitivu.

Cari sunt terminatiunile?

Terminatiunile sunt: -u, -**ela**. (E de notatu: ca I din silb'a **éla**, in declinatione nu remane a fara, la nici unu coventu ce se forméza dela verbe, d. e: secóti, socotéla, socoteli si nu scocotei, si alt.) -**etu**, -**intia**, -**isiu**, -**usiu**, -**iune**, -**mentu**, -**oru**, -**atoru**, -**óre**, -**re**, -**ura**.

Cum se forméza substantivele denominative?

Substantivele denominative se forméza séu dela alte substantive, séu dela alte adiective.

Cari sunt terminatiunile?

Terminatiunile sunt: -**asiu**, -**elu**, -**é** (*éua = éla*) -**ila**, -**oru**, -**ioru**, -**isioru**, -**ntiu**, -**oin**, -**andru**, -**aciu**, -**atiu**, -**aru**, -**ariu**, -**etu**; -**in**, -**ia** (ie), -**ime**, -**isiu**, -**istu**, -**itu**, -**atate**, -**étia**.

Esercitie.

Formati substantive derivate:

a) v e r b a l e, din: venà, siedé, gustá, vedé,

amorti, osteni, plange, tuná, ascuti, crede, rogá, ará, tacé, curge, cóce, etc.

b) d e n o m i n a t i v e d i u : frate, sora, féta, furca, caru, sépa, buba, catielu, puiu, copilu, gáina, lemnu, mésa, gráu, porumbu, meru, prunu, deregatoriu, preotu, pétra, tufa, lege, vaca, bonu, arte, raru, reu, dulce, verde, seracu, beatu, latu, grosu, naltu, etc.

In bucati de cetitu sa se caute substantive si sa se spuna felulu loru. Esercitie domestice.

2. ~~Articululu~~ *(Geniu)*

Ce sunt articlii ?

Articlii sunt vorbe, ce determina pe substantive si aréta genulu loru.

Cati articli avemu ?

Avemu doi articli : articululu **determinatoriu** (definitivu) si **nedeterminatoriu** (nedefinitivu)

Care e articululu determinatoriu ?

Articululu determinatoriu e : **lu**, **le** (pentru masculine), si **a** (pentru feminine.)

Care e articululu nedeterminatoriu ?

Articululu nedeterminatoriu e : **unu**, **o** (**ua**, **una**).

Not'a. Unu in sine e pronume definitivu, l'am

13. Genulu

Prii ce aretam genulu sub-
stantivorum?

Prii articli.

3 (de unii gramatici)

7 la singularu ,
↳ și la pluralu prin i ,
1 la singularu
↳ și la pluralu prin le

luatu aici cá articulu, caci se afla mai in tóte gramaticelle cá astfelu, si si are o umbra de articlu.

Cate genuri avemu?

Avemu in sine numái dóua genuri: **masculinu**, si **femininu**; la acestea se adaoga ^{si} ^{si} genulu mestecatu séu **neutru**.

Prin ce se insémna genulu masculinu, prin ce celu femeninu, prin ce celu mestecatu?

Genulu masculinu se insémna prin **lu, le**, si celu fem. /prin **a**; éra celu mestecatu la singularu prin **lu, le**, la pluralu prin **le**.

Cum putemu cunósce substantivele, ca de care genu se tñu?

Cunósceму substantivele, ca de care genu se tñu, dopa **terminatiune, insemnare** si din **usu**.

Cari substantive sunt de genulu masculinu?

De genulu masculinu sunt tóte substantivele terminate in **u** si tóte cate aréto o persóna barbátésca de ori si ce terminatione aru fi, in urma substantivele terminate in **e** si li se póte pune articlulu **le**.

Not'a. Substantivele terminate in **e**, cari aréto o fiintiu insufletíta séu o parte a corpului, sunt cu pucine esceptiuni masculine; cealalte mai tóte feminine. Feminine totusi : vulpe, pasere, óe, vrabie,

cerbice, frunte. Arbore, abure, bureto, carbune, crastavete, fulgere, fuste, lapte, maracine, munte, pâriete, paune, pepene, sange, scaiete, strugure, tatiune, môle (a capului), bine, dulce (a cratiunului), carbune, nume, pieptene, sôre, sunt în contr'a regulei masculine.

Cari substantive suntu de genulu femininu?

De genulu femininu suntu tôte substantivele terminate în **a**, si cari însémna o persôna de partea femeésca, în urma cele terminate în **e** si li se pôte dá articlulu **a**.

Cari suntu substantivele de genulu mestecatu?

De genulu mestecatu suntu substantivele, cari la singularu se léga cu articlii masculini, si la pluralu cu articlulu femininu.

Cum se léga substantivele cu articlii determinatori?

Tôte substantivele terminate în **u** se léga cu articlulu **lu**, cele masculine terminate în **e** iau articlulu **le**, la pluralu ambe articlulu **i**; femininele însu si cele terminate în **a**, si cele în **e** iau articlulu **a**, la pluralu **le**. $\frac{r}{h}$

3. Numerulu.

Despre cate persône séu lucruri putemu dice cev'a?

Putemu dice séu vorbi ceva despre o persôna séu lucru, ori de **T**mai multe persône séu lucruri

f ; neutrele la Singularii au
lu, le, și la Pluralu le.

f două sîu

totu de odata. d. e. *capr'a* e unu animalu; pomii sunt verdi; ómenii sunt muritori; scolarii debue sa fia ascultatori, *fetele soror.* *Leul,*

In care numeru sta aici dara substantivulu: *capr'a*, pomii, ómenii, ~~s~~ scolarii ~~o~~? *fetele*?

Leul o? *Capr'a* sta in singularu; pomii, ómenii, scolarii in pluralu. *2 o; fetele*

Cati numeri sunt dara?

Sunt **doi numeri, singularu** candu e vorb'a numai de o persóna seu lucru, si **pluralu** candu e vorb'a de mai multe persóne seu lucruri.

Ce terminatiune au substantivele masculine in pluralu?

Substantivele masculine au in pluralu terminatiunea: **i**.

Ce terminatiune au femininele?

Femininele terminate la singul. in **a** au plur. in **e** si unele ⁱⁿ **i**. (mai cu séma cele in-ga, ca, ura) cele terminate la sing. in **e** facu pluralulu numai in **i** (asemenea masculineloru).

Ce mai e de insemnatu despre terminatiunea femininele in plur.?

Mai e de insemnatu ca terminatiunile femininele din plur. sunt totdeauna asemenea celoru ale genitivului si dativului singularu d. e. *capre*, a unei *capre*, *vulpi*, a unei *vulpi*.

Au tóte substantivele num. plur.?

N'au tóte substantivele numerulu plur. d. e.
 1. Numele proprie, cá atari, 2. Numele materiale
 si 3. Numele ideale, cari aréta si o insusire d. e.
 amóre, ura, diligintia.

Candu au substantivele proprie si materiale numerulu plur.?

Substantivele proprie si materiale unele au numerulu plur. numai candu se iau ca nume cõmune d. e. Ciceroni, auri, arginti, ape etc.

Ce mai este de insemnatu despre substantive in privinti'a numerului ?

Mai e de insemnatu in privinti'a numerului, ca unele n'au numerulu sing. ci se usitéza numai in plur. d. e. fórfece, clesce, Alpi, Florii, Pasce, Rosali, s. a.

Cum se numescu substantivele cari n'au amendoii numerii ?

Substantivele cari n'au amendoii numerii se numescu: substantive **defective**.

Propusatiunea simpla ^{si} amplificata.

Adiectivulu.

Cum se deosebescu propusatiunile in privinti'a formei?

Propusatiunile in privinti'a formei se deosebescu in **simple** si **compuse**.

Candu e propusatiunea simpla?

Propusatiunea e simpla candu are numai **unu** **subiectu** si numai **unu** **predicatu**.

Candă e propusatiunea compusa?

Propusatiunea e **compusa** candă consta din **două sėu mai multe propusatiuni simple**, dintre cari fia care are subiectulu seu.

Cum potă fi propusatiunile simple și cele compuse?

Propusatiunile simple și cele compuse potă fi sėu **pure sėu amplificate**.

Candă e propusatiunea (simplă ori compusa) pură?

Propusatiunea (simplă ori compusa) e **pură** candă nici subiectulu nici predicatulu n'au determinari d. e. Pomulu infloresce. Campii inverdiesc. Riorile curg. *Ventulu bate și zarzările vijie.*

Candă e propusatiunea amplificată?

Propusatiunea e amplificată candă subiectulu sėu predicatulu sėu ambe au determinari d. e. 1. Pomulu tineru infloresce. 2 Perulu veratecu e unu pomu folositoriu. 3 Bărbatii meritati se adorăza de catra într'eg'a natiune.

Prin ce vorbe se determina in propusatiunea 1. și 2. precedente și sub. și pred.?

Prin vorbele: veratecu și folositoriu.

Ce arėta ambe acesteă vorbe?

Ambele vorbe arėta o însusire sėu calitate.

Cum se numescu vorbele cari arėta o însusire sėu calitate?

Vorbele cari arėta o însusire sėu calitate, se numescu: **adiective**.

Cum numim adiectivele candu stau langa substantive si le determina mai aprópe?

Adiectivele candu stau langa substantive le numim : **attribute**.

Cum aréta adiectivele insusirea substantiveloru ?

Adiectivele aréta insusirea substantiveloru in unu gradu inaltu séu **mai naltu séu si mai naltu** (de totu inaltu). d. e. Paserea e mica, mai mica si mai, (pré, de totu) mica, cea mai mica s. a.

Cum se numescu aceste graduri ?

Aceste graduri se numescu : gradulu **positivu**, grad. **comparativu** si grad. **superlativu**.

Cum se forméza gradulu comparativu si gradulu superlativu ?

Gradulu comparativu se forméza antepunendu pozitivului **mai**, si superlativulu particelele : **si mai; pré; de totu; fórté; celu mai, cea mai** s. a.

Cari adiective nu forméza unu gradu mai naltu ?

Unu gradu mai naltu nu forméza 1. adiectivele, oari nu se potú cugetá in unu gradu mai naltu d. e. Cuvintele **scrise** au mai multa valóre decatu cele **orale**.

2) Adiectivele, ce se deriva din numele proprie, d. e. Limb'a **romana** e armoniósá. Porcelanulu **chinesescu** e fórté scumpu.

4. Declinatinnea substantiveloru și a adiectiveloru.

1.

In cate casuri se schimba unu aubstantivu in singularu și in pluralu ?

Unu substantivu se schimba atatu la singularu catu și la pluralu in 5 casuri, cari sunt: **Nominativulu**, **genitivulu**, **dativulu**, **acusativulu**, **vocativulu** d. e. 1. **scolariulu** e diliginte (**cine?**) 2. Cartea **scolariului** e curata (**a cui?**). 3 Da cartea **scolariului** ! (**cui?**) 4. chiama pe **scolariulu** ! (**pe cine? ce?**) 5. Vin incoa, **scolariule** !

(La ce intrebare stau diferitele casuri ?)

Nu mai sunt și alte casuri afara de aceste ?

Afara de acestea mai sunt și alte casuri cu articlu nedefinitivu) ori alte vorbe determinative (pronume, numerale), fara articlu și asiá numitele casuri preposatiunale d. e. unu scolariu (o scolaritia) debue sa asculte. Am vedintu ómeni. Cartea unui scolariu (unei scolaritie). Da cartea unui scol. (unei scol.) Am vedintu unu scolariu (o scolaritia). Aerulu de munte e mai curatu cá celu dela tíera Fã la parinti (=parintiloru) pe voial

Acestu scolaru e fôrte diliginte Acést'a fetitia se pórta bine. Cei mai multi scolari invétia bine.

Cate declinatiuni sunt in limb'a romana ?

In limb'a rómãna sunt 2 declinatiuni, 1. **Declinatiunea feminineloru** si 2. **declinatiunea masculineloru.**

Not'a. Neutrela se declina in sing dupa form'a masculineloru, in plur. dupa form'a feminineloru. precum se vede si in paradigma, ambele potu fi declinate cu artichu / (nedefinitiv) ori alte vorbe determinative (pronume, numerale) ~~si~~ seu cu artichu ~~de~~ definitiv, care se pune tot deun'a in finea vorbeloru.

Cum se declina numele proprie de persóne barbatesci?

Numele proprie de persóne barbatesci deca nu su precedate de alte vorbe determinative, punu in G. si D. artichulu definitiv nainte; se declina in sa si regulatu d. e. a. lui Ioann, lui Danile, Dumitru-lui nostru si lui Dumitru nostru, totasia: Dumnedieului nostru si lui Dumnedieu.

Candu se declina unele din'acestea substantive si regulatu ?

Unele din'acestea substantive se declina si regulatu candu sunt urmate de atributele lor (vorbe determinative. (meu, teu nostru s. a.) d. e. Ionu-lui meu, s. a.

Declinatiunea articulelor.

1. Articolul nedefinitiv. 2. Articolul definitiv.

S. N.	mascul.	unu	femin.	o (ua, una)	masc.	-lu, le	fem.	-a
G.		a unui		a unei		a- lui		a- i
D.		unui		unei		- lui		- i
A.		(pe) unu		(pe) o	(pe)	- lu, le	(pe)	- a
V.		~~~~~		~~~~~		le, (lu, le)		(a)
P. N.		unii		unele		- i		le
G.		a unoru				a- loru		
D.		unoru				- loru		
A.		(pe) unii	(pe)	unele	(pe)	i	(pe)	le
V.		~~~~~				loru		loru
						(-i)		(le)

Declinatiunea femininelor.a) Terminatiunea: **a**Gen. **e**.

S. N.	o	dómn-a		dómn'-a
G.	a	unei dómne		a dómne-i
D.		unei dómne		dómne-i
A.	(pe)	o dómn-a	(pe)	dómn'-a
V.	---	dómn-a!		(dómn'-a)

Not. **o** s'au facutu din una-ua; **a** s'a facutu din l'a-a; **i** s'a facutu din **ii** si in gen. fem. din **le-i-i**, séu **dóra** e chiar caracteristic'a genitivului.

P. N.	unele dómne-e	dómne-le
G. a	unoru dómne-e	a dómne-loru
D.	unoru dómne-e	dómne-loru
A. (pe)	unele dómne-e	(pe) dómne-le
V.	— dómne-e	{ dómne-loru (dómne-le)

S. N.	o stea (=stéu-a) *	stéu'-a
G. a	unei stel-e	a stele-i
D.	unei stel-e	stele-i
A. (pe)	o stea	(pe) stéu'-a
V.	— stea	(stéu'-a)

P. N.	unele stel-e	stele-le
G. a	unoru stel-e	a stele-loru
D.	unoru stel-e	stele-loru
A. (pe)	unele stel-e	(pe) stele-le
V.	stel-e	{ stele-loru (stele-le)

Gen. i.

S. N.	o scar-a	scar'-a
G. a	unei scar-i	a scari-i
D.	unei scar-i	scari-i
A. (pe)	o scar a	(pe) scar'-a
V.	— scar-a	(scar'-a)

*) Stea=stéu-a din stel-a, mutanduse l in u.

P. N.	unele scar-i	scari-le
G. a	unoru scar-i	a scari-loru
D.	unoru scar-i	scari-loru
A.(pe)	unele scar-i	(pe) scari-le
	— scar-i	{ scari-loru (scari-le)

Terminatiunea : e.

S. N.	o vulp-e	vulpe-a
G. a	unei vulp-i	a vulpi-i
D.	unei vulp-i	vulpi-i
A.(pe)	o vulp-e	(pe) vulpe-a
V.	vulp-el	(vulpe-a)
P. N.	unele vulp-i	vulpi-le
G. a	unoru vulp-i	a vulpi-loru
D.	unoru vulp-i	vulpi-loru
A.(pe)	unele vulp-i	(pe) vulpi-le
V.	— vulp-i	{ vulpi-loru (vulpi-le)

II. Declinatiunea masculinelor.

Terminatiunea : u.

S. N.	unu domn-u	domnu-lu
G. a	unui domn-u	a domnu-lui
D.	unui domn-u	domnu-lui
A.(pe)	unu domn-u	(pe) domnu-lu
V.	— domn-u!	{ domnu-le (domnu-lu)

(domn-u)

P. N.	unii domn-i	domni-i
G.	a unoru domn-i	a domni-loru
D.	unoru domn-i	domni-loru
A. (pe)	unii domn-i	(pe) domni-i
V.	— domn-i	{ domni-loru (domni-i)

Terminatiunea : e.

S. N.	unu frat-e	frate-le
G.	a unui frat-e	a frate-lui
D.	unui frat-e	frate-lui
A. (pe)	unu frat-e	(pe) frate-le
V.	— frat-e	(frate-le)
P. N.	uuii frat-i	fati-i
G.	a unoru frat-i	a frati-loru
D.	unoru frat-i	frati-loru
A. (pe)	unii frat-i	(pe) frati-i
V.	— frat-i	{ frati-loru (frati-i)

III. Form'a pentru declinatiunea substantiveloru me-
stecate (neutre).

S. N.	unu corn-u	cornu-lu
G.	a unui corn-u	a cornu-lui
D.	unui corn-u	cornu-lui
A. (pe)	unu corn-u	(pe) cornu-lu
V.	— corn-u	{ cornu-le (cornu-lu)

P. N.	unele	córn-e		córne-le
G.	a unoru	córn-e		córne-loru
D.	unoru	córn-e		córne-loru
A. (pe)	unele	córn-e	(pe)	córne-le
V.	—	córn-e!		córne-loru
				(córne-le)

S. N.	unu	num-e		nume-le
G.	a unui	num-e	a	nume-lui
D.	unui	num-e		nume-lui
A. (pe)	unu	num-e	(pe)	nume-le
V.	—	num-el		nume-loru
				(nume-le)

P. N.	unele	num-e		nume-le
G.	a onoru	num-e	a	nume-loru
D.	unoru	num-e		nume-loru
A. (pe)	unele	nume-e	(pe)	nume-le
V.	—	num-e		nume-loru
				(nume-le)

S. N.	unu	car-u		caru-lu
G.	a unui	car-u	a	caru-lui
D.	unui	car-u		caru-lui
A. (pe)	unu	car-u	(pe)	caru-lu
V.	—	car-u!		caru-le!
				(caru-lu)

P. N.	unele	car-a *)	cară-le
G.	a unoru	car-a	a cara-loru
D.	unoru	car-ă	cara loru
A.	(pe) unele	car-a	(pe) cara-le
V.	—	car-a	} cara-loru (cara-le)

Ce reguli sunt de observatu la declinatiuni?

La declinatiuni sunt de observatu următoarele reguli:

1. Vocativulu e totdeuna asemenea nominativulu; la pucine cuvinte terminate in **u** se face voc. in **e**, și are totdeuna întielesu articulat d. e. **dómn-e!** = **domnu-le!** **cuscre!** = **cuscorule!** s. a.

2 Acusativulu diferéza de nomin. numai prin prepusatiunea **pe** séu **pre**, care inși nu se pune totdeuna (se pune mai vertosu la nume de persóne și în casu de dubetate).

3. Substantivele masculine an în sing. numai **un'a** terminatiune, adeca: cele terminate în **u**, **u** în tóte casurile, cele terminate în **e**, **e**; éra în plur. în tóte casurile, fia de ori ce terminatiune în sing., numai **i**.

*) **a** înlocu de **e** în unele vorbe, cari au naintea terminatiunii unu s séu **r**. Scriindu-se cu **e** se urmăza numai regularitatii, iéra cu **a** mai multu eufoniei, fara privire la form'a latina.

4. Substantivele feminine au două terminațiuni în sing. și numai un'ă în plur; d. e. dómn-a, dómn-e; scara, scar-i; vulp-e vulp-i.

5. Genitivulu și dat. sing. nearticulatu la feminine e asemenea pluralului.

6. **L séu-î** (scurtu) din radaoina naintea terminațiunii **î** remane afara. d. e. ca-l-u, ca-i (din ca-l-i); te-i-u, te-i (din te-i-i); viét-i-a, viet-i (din viet-i-i) Numai substantivele cu terminațiunea **éla** derivate dela verbe nu schimbă pe **l** d. e. viniéla, viniéli s. a.

2.

Cum se declina adiectivele ?

Adiectivele se declina tocma cá și substantivele *)

Cum se declina substantivulu cu unu pronume séu cu adiectivulu ?

Se declina asiá: ca precedandu substantivulu se declina numai acest'ă articulatu, adiectivele următoare. cate ar fi, tóte nearticulatu; candu substantivulu e precedatu de unu pronume determinativu atunci și substantivulu se declina nearticulatu. Precedandu adiectivulu (unulu séu mai multe), ce na-

*) Aici Invetiatoriulu dá eleviloru sa decline adiective cu subst. și pronume etc.

tur'a limbei romane nu pré suferé, atunci tóte adiectivelé se declina articulatu pe candu substantivulu remane nearticulatu d. e. Copilulu bunu, diliginte si modestu; celu copilu bunu, dilginte si modestu; bunulu, diligintele si modestulu copilu s. a.

Determinatiunea substant. prin genitivu.

Colórea rosei e frumósa. Mirosulu de rosa e placutu. Cantarea paserii e ^{placuta} ~~frumosa~~. Cas'a vecinului é nalta. Gradin'a scólei e lunga. Cuprinsulu cartíloru acestor'a e interesantu. Diliginti'a scolariiloru e laudabila. Ómenii de munte sunt mai faciosi cá cei dela tíera. Peile de vulpe sunt cautate. Unsórea de pesce inca e de folosu ómeniloru.

Cum se numesce determin. substantivului prin genitivu?

Determinarea substantivului prin genitivu se numesce: **genitivu atributivu.**

Complinirea (intregirea) predicatului prin dativu.

Scolarii buní urméza invetiaturiloru si svaturiloru invetiatoriloru sei. Dumnedieu ierta de multe ori peatosiloru. Ducele demanda militariloru. La copii (copiiloru) placu dulcetile. Copii de multeori nu sémena parintíloru.

Complinirea predicatului prin unu acusativu (obiectú).

Albinele aduna merea. Gradinarinlu planta si nobiléza pomi. Scolarii diliginti invéti'a lectiunile si implinescu datoriele sele. Lopii mananca oile. Piscicile prindu siórecii.

Cum se numesce complinirea predicatului prin acusativu ?

Complinirea predicatului prin unu acusativu se numesce : **obiectiu**.

Ce e dara obiectulu ?

Despre prepusatiuni si casurile loro.

Cum se numescu vorbele, cari aréta raportulu séu relatiunea între dóue obiecte (locuri séu persóne), si se punu naintea unui nume ?

Vorbele cari aréta raportulu între dóue obiecte si se punu naintea unui nume se numescu : **prepusatiuni** d. e.

Copilulu siede **la** mésa. Catielulu zace **langa** usia. Scolarii siedu **pe** scaune. Esvórele ésa **din** pamentu. Riurile curgu **prin** tiera.

In ce casu stau numele cu $\searrow$ prepusatiune ?

Numele cu $\searrow$ prepusatiune stau ^{scu} **ésu** in gen, séu in acus.

Cari prepusatiuni ceru casulu Gen. ?

Casul gen. ceru urmatériefe prepusatiuni : **supr'a, in contr'a, naintea, (impotriv'a)**.

impregiurulu, ingiurulu, inlantrulu, in-dereptulu, in dosulu, in faci'a si altele. *)

Cari prepusatiuni ceru casulu Acusativu ?

A cusativu ceru : cu, catra, dupa, de, fara de, in, la, intru, intre, lunga, pe s'eu pre, pentru, preste s'eu peste, prin s. din, printre s. pintre, spre s. spe, su, sub, subt, ap'ope de, dela, din, dintre s. dintru, dupre, despre, cu, dinc'ocede, dincolo de, din susu de, din josu de, dreptu cu oblu cu s. a. asemenea.

Cum se numescu casurile cu prepusatiuni ?

Casurile cu prepusatiuni se numescu : **casuri prepusatiunale.**

Determina si aceste casuri ?

Acestea casuri determina atatu pe predicatu (determinari predicative), catu si pe nume (determinari adnominale).

Mai sunt si alte prepusatiuni afara de acestea ?

Mai sunt unele prepusatiuni ce se usiteza no-

---

*) Acestea de si in sine sunt compuse din o prepusatiune si unu substantivu, totusi se consider'ea si se adnumera de cei mai multi gramatici intre prepusatiuni Unele din ele puse dupa nume se paru mai corectu a cere dativu; *asemenea*, se pune cu dativu.

mai in compusatiuni d. e. **a** in abatu; **ad** in ad-
unu; **des** séu **dis** in deslegu, distragu; **re** in re
manu; **res** in resbunu, restornu; **con** séu **cun**
in consacrezu; **pro** in propunu, prorocescu, **stra**
in strapunu, **tra** in tramitu, trasaru, traducu s. a.

Esercitie.

Eu mergu **la** biserica. Copiii siedu **in** scóla.

Anicutia invétia sub stejáriu la umbra. Ioann
aduna lemne pentru focu. Nicolitia nu fuge de scóla.
Sórele e susu pe ceriu. Din josu de biserica se
náltia edificíulu scólei. Langa esvoru e unu arbore.
Pe lunga biserica sunt tei plantati. Seracii stau la
usi'a bisericii si ascépta mila dela crestinii, carii
esú din biserica.

De a lungulu drumului pomii plantati dau o
umbra placuta si unu prospectu frumosu. In con-
tr'a apei nu poti notá.

Adverbiulu.

Vorbele (si multe prepusatiuni), cari deter-
mina pe predicatu si esprimu nisce circumstari la
intrebarile: unde? de unde? incatr'o? candu? cum?
catu de multu? pentru ce? din ce? se numescu:
adverbie.

Cum se numescu adverbiele ce esprimu timpul?

Adverbiele ce esprimu timpul se numescu :
adverbie temporale.

Cum se numescu adverbiele ce esprimu locul?

Adverbiele ce esprimu locul se numescu :
adverbie de locu.

Cum se numescu cele cari esprimu modulu?

Adverbiele cari esprimu modulu se numescu:
adverbie de modu.

Cum se chiama cele ce esprimu caus'a?

Adverbiele cari esprimu cauza se numescu: ad
verbie causale.

Cum se numescu cari esprimu intrebari?

Adverbiele cari esprimu intrebari se numescu:
Adverbie intrebătoare (interogative)

Prin urmare cate feluri de adverbie sunt?

Cum se mai potu exprime adverbiele?

Adverbiele se mai potu exprime si prin ca-
suri prepusationale, si chiaru prin propusatiuni in
tregi.

Ce mai e de insemnatu despre unele adverbie?

Despre unele adverbie mai e de insemnatu ca
potu se exprime si unu gradu d. e bine, mai bine
si mai bine, s. a.

Esercitie.

a) Unde ?

Susu batu dobele, josu cadu negurele. Pescii
vietnuescu in apa. Ursii se tinu la munte. Oile pascu

pe munti si campii. Omenii locuiescu in case. Tieranii siedu in casutié, boerii in palate.

b) de unde ? incatro ?

Caféu'a se aduce din Indi'a, zacharulu din Americ'a. Dunarea curge din Germani'a si se vérsa in Marea neágra. Multi calatorescu la Parisu. Norii vinu dela apusu si trecu spre resaritu. Bradii se aducu dela munte.

c) Cum ?

Scolari/invétia si se pórtá bine. Telegrafulu trasportá ute scirile. Oamenii sa iubésca pe Ddiu cu inima curata. Preotii sa predice cu zelu mare invetiatur'a crestinesca. Ómenii sa nu se conduca de interese intru implinirea faptelor bune. Riurile curgu linu, torentele cu repedione.

d) Cato de multu ?

Calatorescu 5 díle. Me departu pentru totdeun a. La militia debue sa servésca fiacare 8 ani. Sa nu siedi vér'a de estu pana la 9 óre, si érna pana la 8.

e) Pentru ce ? Din ce ?

De caldura mare asudamu vér'a. De secet'a céu mare se usca pomii si ierburile. De plói'a cea multa s'a galbinitu pomii. De lene nu póte nici sa se misce. De barbatu (diliginte) ce e nu are repausu.

Pronume personale.

Ce sunt pronumele personale ?

Pronumele personale sunt vorbe, cari se punu in loculu persóneloru séu a lucrurilor d. e. scolarulu nu vine la scóla; elu e bolnavu. Eu. (Nicolae) nu sciu, tu Vasilie soii. Noi barbatii am mersu, voi (muerile) ati remasu a casa. Pomii inflorescu, ei dau mirosuri placute.

Cate persóne destingemu in vorbire ?

Destingemu in vorbire 3 persóne; persón'a prima, care vorbesce, in sing. **eu** in plur. **noi**, persón'a a dóu'a catra care vorbimu, in sing. **tu** in plur. **voi**. persón'a atrei'a despre care vorbimu in sing. **elu, ea**, in plur. **ei, ele**

Declinatiunea pronumeloru personale,

Persón'a I.		Pers. II.	
S. N.	eu		tu
G.	(a meu)		(a teu)
D.	mie, (imi), mi		tie, (iti), ti
A.	(pe) mine, me,	(pe)	tine, te
V.	— —		tu (mil)
P. N.	noi		voi
G.	(a nostru)		(a vostru)
D.	nóne, ni, (ne)		vóue vi (ve)
A.	(pe) noi, ne	(pe)	voi, ve,
V.	— —		voi, (mil)

Pers. III.

S. N. masc.	elu ,	fem.	ea .	—
G.	a lui ,		a ei .	(seu, sea).
D.	lui , i ,	(fi)	ei , i , (ii)	sie (isi), si .
A. (pe)	elu , lu ;	(pe)	ea , o ,	pe sine , se .
V.	—	—	—	—

P. N.	ei ,		ele ,	—
G. a	loru .		a loru ,	(seu, sea).
D.	loru , li , (le),		loru , li (le),	sie , (isi) si ,
A. (pe)	ei , (ii), i ;	(pe)	ele , le ,	pe sine , se
V.	—	—	—	—

Cum se mai întrebuintieza pronumele personale in dat. și acc. ?

Se întrebuintieza și cá reflexive.

Cari sunt reflexivele de dat. ?

Reflexivele de dat. sunt formele scurte : **mi** (**imi**), **ti** (**iti**), **si** (**isi**), **ni**, **vi**, **si**; (=mie, tie, sie, nóue, vóue, sie,).

Cari sunt pronumele reflexive de acus. ?

De acusativu sunt: **me**, **te**, **se** (mine, tine, sine); **ne**, **ve**, **se**, (pe noi, pe voi, pe sine.)

Cum se aplica acestea pronume ?

Acestea pronume se aplica mai totdeauna legandu-se prin o linióra de cuventulu precedentu

séu urmatoriu, de unde se numescu si pronume **conjunctive**. De multe ori spre intarirea intiele-sului se repéta si formele cele lungi. La respon-suri raspundemu numai cu formele cele lungi.

Candu punemu genitivulu pronumeloru personale langa unu substantivu, ce aréta?

Candu punemu genitivulu pronumelui perso-nalu langa unu substantivu aréta o posesiune.

Cum numimu dara astfeliu de pronume?

Astfeliu de pronumele numimu: pronume pose-sive, si sunt: **meu,-a; teu,-a; seu,-a; lui, ei; nostru,-a; vostru,-a; loru.**

Cum se intrebuintiéza si cum se declina?

Se intrebuintiéza cá adiectivele, determinandu pe substantivu se declina numai nedefinitu; cá pre-dicatu séu subiectu (singure) capeta nainte in sing. **a séu alu** si in plur. **ale séu ai d.** e. Peleri'a e a mea; cutitulu e alu meu (la poporu numai a mieu inlocu de alu meu). Oile sunt a le nóstre. Ai no-strii sunt boii. s. a.

Cari sunt pronumele aretatórie séu demonstrative?

Pronumele aretatórie s. demonstrative sunt cu cari aretamu obiectele séu mai aprópe s. mai de-parte si sunt radaciale numai: **esta, a**, pentru obiecte mai aprópe si: **ela, u**, pentru obiecte inde-partate, acestea se compunu cu **ce** si se facu

cestu, -a, celu, cea, tóte acestea potu primí unu **a** séu nainte séu in urma, séu deodata' nainte si in urma. d. e. acestu, a-cel'-a, si alt.

Cum se declina ?

Acestea pronume se declina cá articolulu ne-definitivu (**a** remâne neschimbatu in tóte compozițiunile) d. e.

S N.	estu		ésta
G.	a estui		a estel
D.	estui		estel
A.	(pe) estu		(pe) ésta

P. N.	esti,		este
G.	a	estoru	
D.		estoru	
A.	(pe) esti		(pe) este

S. N.	acel'a	aceea	acést'a	acést'a
G.	a aceluia	a aceleia	a acestuia	a acesteia
D.	aceluia	aceleia	acestuia	acesteia
A	(pe) acel'a	(pe) aceea	(pe) acést'a	(pe) acést'a-

P. N.	aceia	acelea	acestia	acestea
G.	a acelor'a		a acestor'a	
D.	acelor'a		acestor'a	
A.	(pe) aceia,	(pe) acelea	(pe) acestia	(pe) acestea

Cari sunt pronumele relative ?

Pronumele relative sunt, cari se repórta la substantivulu (persón'a séu lucrulu) celu mal aprópe

din propunatiunea precedenta, si sunt **care** (-le), **care** (-a), **ce**, (**unde**), **celce**, **ceace**, celace, ceea ce

Putemu exprime prin pronumele acestea si o intrebare?

Putemu, si atunci se numescu pronume interogative (intrebatore), de care se tine si **cine**?

Potu-se si compune acestea pronume?

Acestea pronume se potu si compune cu: **ver ore**, **fia**, ce se punu nainte si cu **va**, care se pune in urma. **Ce** se mai compune si cu **celu**, **ceu**.

Cari pronume se nascu din compunerea acestia.

Se nascu urmatoarele: ver-care; ore-care; fia-care; ore-cine,-ce; ver-ciue,-ce; care-va, ceva; cine-va; celu-ce, ceace, s. ceace.

Acestea pronume esprimu persoanele seu lucrurile si intr'unu modu nedefinitivu, de unde apoi se dicu si pronume definitive la care se mai adaugu si: **altu,-a**; **unu,-a**, (o); **nime**, **nimenea**; **nisce**; **niscare**, **nescine**, **cutare**, s. a.

Declinatiunea.

	masc.		fem.	
S. N.	care	(care-le)	care	(care-a)
G. a	carui		a	carei
D	carui			oarei
A. pe	care	(care-le)	pe care	(care-a)

- P. N. cari (carii) cari (cari-le)
 G. a caroru
 D. caroru
 A. (pe) cari (carii) (pe) cari (cari-le).
- S. N. cine, ce fia-care
 G. a cui a fia-carui, fia-carei
 D. cui fia-carui, fia-carei.
 A. (pe) cine (pe) ce (pe) fia-care.

Numeralele.

Ce sunt numerele ?

Numeralele sunt vorbe. ce aréta numerula séu catimea obiectelor d. e. o s u t a de punti facu o maja. M u l t i chiepati, p u c i n i alesi.

Cum impartim numerele ?

Impartim numerele in d e f i n i t i v e si n e d e f i n i t i v e.

Cari sunt definitive si cari nedefinitive ?

Definitive sunt numerele, cari aréta apriatu multimea obiectelor (fiintelor): 40 elevi. 30 oi, 60, 100, 200, 348 capre s. a.

Nedefinitive, cari nu aréta apriatu multimea obiectelor: M u l t i ómeni sunt martori. U n e l e flori sunt frumoase, dar poturose. Cn vre-o cativa cruceri poti sa-ti procurézi cele necesarie pentru scrisu

De câte feluri sunt numeralele definitive ?

Numeralele definitive sunt : 1. **Cardinale** 2. **Ordinale** 3. **Distributive** 4. **Cantitative** și 5. **Proportionale**.

Cari sunt cardinale ?

Cardinale sunt cu cari numeram d. e. **Unu** scolaru; **doi** copii; **o** rondonica nu face primăveră; trei sute de oi; patru sute de militari s. a. Fiindu ca din acestea se formează toate celelalte, se numesc și radacinale. Se declină numai unu, o, (că articiulu), doi, două (G. și D. duoru); ambi și ambii, că și substantivele, regulat.

Cari sunt ordinale ?

Ordinale sunt, cari arăta ordinea său ștrulu, la întrebarea: a câtelea ? a celea ? și se formează punendu în finea cardinalelor **le** pentru masculine, și **a** pentru feminine, era înainte **alu** său **a** d. e. a patrulea, a cincea, a treilea, a trei'a. În locu de unule, un'a se dăce antaiulea, antai'a.

Cari sunt distributive ?

Distributive sunt, cari arăta o împărțire asemenea la întrebarea: câte-căți ? câte-câte ? și se formează punendu naintea cardinalelor: c a t e d. e. cate unulu, cate două, cate trei s. a.

Cari sunt cantitative ?

Cantitative sunt, cari aréta de cateori se face séu sa iá unu lucru, si se forméza punendu dupa cardinale, (data) ori d. o..odata, dóne ori, trei ori, diece ori. s. a.

Cari sunt proportionale ?

Proportionale sunt, cari aréta ca de câte ori unu lucru se iá mai mare (multu) de catu altulu, la intrebarea: incátu ? d. e. indoitu, intreitu, indiecitu, triplu, patruplu s. a.

Cum se forméza ?

Cari numerale se declina ?

Se declina : unu, o; doi, doue; amendoi, amendoue; ambi (-i), ambe (-le); diece,-i; suta,-e; miiia, -i, si cele lalte regulatu cá substantívele, éra cele nedefinite parte ca adiectívele, parte, cá pronumele nedefinite d. e. unu, onui, s. a. Toti, (-e) are G. si D. tuturoru (-a).

Verbulu, formarea si insemnarea lui.

Cum se impartu verbele ?

Verbele se impartu in privinti'a formarii si in privinti'a insemnarii (séu dupa formare si insemnare.)

In privinti'a formarii cate feliori de verbe distingemu ?

Ín privinti'a formarii distingemu: **v e r b e r a d a c i n a l e**, **d e r i v a t e** si **c o m p u s e**.

Cari sunt radacinale ?

Radacinale sunt, cari nu se deriva dela

alte cuvinte, și au originea în sine. d. e. Mam'a tó r c e. Sor'a c a n t a. Vecinulu l é g a vii'a.

Cari sunt derivate?

Derivate sunt, cari se deriva dela alte cuvinte d. e. Faurulu ciocanesc (ciocanu). Servitoriulu curatia (curatu) curtea, s. a.

Cari sunt compuse?

Compuse sunt, cari se facu din două sau mai multe cuvinte d. e. Parintii bine-cuventa pe copiii ascultatori.

Cate verbe distingemu în privinți'a însemnării?

Distingemu în privinți'a însemnării : 1. verbe **active** (lucrătorie) și **pasive** (patimitorie) 2. verbe **reflexive**. 3. v. **neutre** și 4. v. **impersonale**.

Cari verbe sunt active?

Active sunt verbele, cari aréta, ca subiectulu lucra ceva d. e. scolariulu i n v é t i a. Petitiile scriu. Baetii s o c o t e s c u.

Cari sunt verbele pasive?

Pasive sunt verbele, cari aréta, ca subiectulu suferi ceva d. e. Lenesiulu se pedepseste. Lemnele se taia. Pómele cópte se culeg^u.

Cari sunt verbele reflexive?

Reflexive sunt verbele, a caroru lucrare se întórcé la subiectu. d. e. eu mă taiu, tu te întristezi,

elu se bucura, noi ne intipnimu, voi ve vedeti, ei si-tramitu.

Cari sunt neutre ?

Neutre sunt verbele, cari aréta o stare, aflare a subiectului, ad. subiectulu nici intru adeveru lucră ceva nici nū patimesce d. e. Trandavulu si e d e. Orologiulu sta. Tatalu dórme.

Cari sunt impersonale ?

Impersonale sunt verbele, cari se ositéza numai in a 3 persóna d. e. fulgéra, detuna, plóua, ninge, grândina s. a.

Ce e verbulu ?

Verbulu e unu cuventu. cari aréta séu o lucrare, séu o suferire, séu o stare, aflare a subiectului insemnandu si timpulu.

Formele de timpu si formarea lor.

Cate forme de timpu avemu la unu verbu ?

La unu verbu avemu 6 forme de timpu : 1. **Presintele** (Presens) 2. **Imperfectulu** (duratoriulu trecutn, Imperfectum) 3. **Perfectulu** (trecutulu, Perfectum), 4. **Préperfectulu** (prétrecutulu, Plusquamperfectum) 5. **Fiitoriulu** (Futurum). 6. **Fiitoriulu perfetcu** (Futurum exactum).

Candu sta verbulu in presinte ?

Verbiulu sta in presinte candu lucrarea nu e implinita, duréza. d. e. școlariulu invétia. Ros'a mirósa. Canele latra.

Candu sta verbulu in imperfectu?

Verbulu sta in imperfectu, candu lucrarea inca duréza, pe candu alt'a trecù. d. e. Scolariulu sciea (candu l'am vediutu). Dormiá (candu am venitu) s. a.

Candu sta verbulu in perfectu?

Verbulu sta in perfectu, candu lucrarea trecù, se implinì d. e. elu scrise, noi am facutu, tu audisi, voi ati dormitu.

Candu sta verbulu in préperfectu?

Verbulu sta in préperfectu, candu o lucrare se infacisiéza demultu trecuta d. e. Elu fusese inca in anu de 12 ani. Voi invetiaserati de multu ace-
stea ce le ati uitatu.

Candu sta verbulu in fiitoriu?

Verbulu sta in fiitoriu, candu aréta ca lucrarea vá fi, vá vení, d. e. Aureliu vá scie, elu vá invetiá. Invetia-vei tu?

Candu sta verbulu in fiitoriulu perfectu?

Verbulu sta in Fiitoriulu perfectu candu aréta, cá lucrarea in fiitoriu este cá trecuta d. e. Eu voi fi scrisu, candu vá vení elu.

Ce mai e de insemnatu la aceste forme de timpu?

Lu aceste forme de timpu mai e de insemnatu: ca presintele, imperfectulu, perfectulu si préperfectulu sunt simple, celelalte compuse; ~~compuse mai potu fi si perfectulu si préperfectulu.~~

Pentru ce se numescu aceste forme còmpușe?

Compuse se numescu aceste forme pentru ca se facu cu ajutoriulu altoru verbe, asiá numite verbe ausiliare seu ajutatórie, cari sunt : **sum, am și voiu.**

Modurile.

Cate moduri sunt?

Moduri sunt 6 1. **Indicativulu,** 2. **Conjunctivulu,** 3. **Optativulu,** 4. **Imperativulu,** 5. **Infinitivulu** și 6. **Participiulu.**

Candu sta verbulu in indicativu?

Verbulu sta in indicativu candu propusatiunea spune ceva apriatu, sententialu d. e. Dreptulu iubesce adeverulu.

Candu sta verbulu in conjunctivu?

Verbulu sta in conjunctivu, candu in propusatiune se dice ceva neapriatu, nesciutu d. e. Sa vina, i-asiu dá multu. Se dice, ca cutare barbatu sa apere interesele nationale.

Candu sta verbulu in optativu?

Verbulu sta in optativu, candu in propusatiune se esprime o dorintia d. e. Asiu merge, déca asiu scí ca me folosescu.

Candu sta verbulu in imperativu?

Verbulu sta in imperativu, candu in propusatiune se demanda ceva. d. e. Fati datori'a ! Vina și

vedi ! Mergi, și-ti implinesce lucrarea, ce ai început !

Candă sta verbulă în infinitiv ?

Verbulă sta în infinitiv, cândă se dăce ceva cu totulă nedeterminat, fără privire la vre-o persoană. d. e. A face bine, e frumosu. A audă. A tacé de multé ori e virtute.

Ce întielegemă sub participiu ?

Sub participiu întielegemă adiective facute din verbu, cari aréta séu presintele, séu perfectulu, séu fiitorulu d. e. / facatoriu, facutu, facendu.

facende.

Esercitié.

Cautati în legendare propusatiuni și le spuneti în tóte acéstea moduri, după chipulu urmatoriu !

Scolariulu invétia și se pórtă bine. (Ind.)

Scolariulu sa invetie, și sa se pórté bine.

(Conjunct.)

De aru invetiá și de s'aru purtá bine scolariulu!

(Opt).

Scolariule ! invétia și te pórtă bine! (Imp.) s. a.

Ce întielegemă prin conjugare ?

Prin conjugare întielegemă schimbarea verbului prin timpuri, persóne, numeri și moduri.

Cate conjugatiuni avemă în limb'a romana ?

În limb'a romana avemă 4. **Conjugatiuni**, și se potă cónosce pe terminatiunea infinitiveloru,

Ț era e' dela a II conju-
gatiune cu am se l'iga
usia ca e' perde accentulu)

la I in **á** (are), la II in **é** (ére), la III in **e** (ere),
la IV in **í** (ire).

Formarea timpurilor.

De unde se forméza timpurile ?

Timpurile se forméza dela infinitivu si participiu.

Cari se forméza dela infinitivu ?

I. Dela infinitivu se forméza :

1. Presintele indicativu si conjunctivu, déca in loculu terminatiunii infinitivului (**á, é, e, í**) punemu terminatiunile respective (la verbele unisilabe precum: **dá, bé** etc. se consideréza **á** si **é** cá contrase din **dóua, de** aceea presintele **da-u, be-u** etc.) d. e. **laud-á** **laud-u** s. a. (vedi in paradigma !)

2. Imperfectulu acotiandu la terminatiunea infinitivului, pentru tóte conjugatiunile, terminatiunile respective (doi, a la prim'a conjugatiune se contragu in unulu accentuatu **á**). d. e. **laudá, laudám; tacé, taceam** s. a.

3. Futuriulu, antepunendu séu postpunendu infinitivului verbulu ajutatoriu **voiu** in tóte persónele d. e. **laudá, laudá-voiu; tacé, voiu tacé** s. a.

4 Optativulu, déca la infinitivulu scurtu punemu nainte séu in urm'a infinitivului lungu verbulu ajutatoriu **asiu** d. e. **asio tacé, séu tacéreasiu, laudareasiu, séu asiu laudá** s. a.

5. Imperativulu, punendu in loculu terminatiunii infinitivului la I conjug. **a** la II si IV **i**, la III **e**; éra déca naintea imperativului sta (negatiunea) **nu** atunci terminatiunea infinitivului remane neschimbata. d. e. lauda! nu laudá! s. a.

6. Participiulu presinte si fiitoriu, punendu la terminatiunea infinitiveloru terminatiunea participieloru **nte** (toriu) si **ndu**, cu acea observatiune, ca acele verbe, cari moia pe d. t. din radacina, primescu intre radacina si terminatiunea infinitivului unu **i** d. e. scóte, scotiendu, vedé, vediendu s. a.

II Dela participiu *) se forméza.

1. Perfectulu simplu la tóte conjugatiunile, mutandu pe **tu** in **i** si **su** in **sei**. d. e. lauda-tu, auda-i s. cel. culesu, culesei s. cel. Verbele de a trei'a conjugatiune, ce facu participiulu in **tu** muta pe **tu**, (déca-i precedéza o consonanta) in **sei**. d. e. friptu fripsei. s. cel.

2. Perfectulu compusa, punendu naintea séu in urm'a participiului verbulu auxiliariu **am** etc. d. e. am laudatu, ai vedintu, ai culesu s. cel.

3. Préperfectulu simplu, punendu in locu de **tu**, **sem**; si in locu de **su**, (séu tu) **sesem** d. e. facutu, facusem, auditu, audisem, spusu spusesem.

*) In locu de participiu se póte luá si supinulu, déca vremu sa lu-facemu asiá.

form. amuz

Verbele de a III conjugatiune cu participiula (in **tu** (preced. de o conson.) facu acésta forma de timpu in **sesem** in locu de **sem** d. e. **ruptu**, **rupsesem**, **coptu**, **copsesem** s. a.

4. Préperfectulu compusu, punendu naintea séu in urm'a paticipiului verb. aus. **am fostu** d. e. **am fostu laudatu**, **laudat'ai fostu**, **colesu-a fostu** s. cel.

5. Fiitorulu perfectu, punendu langa participiu verbulu ajutatoriu **voiu fi** (**fostu**) d. e. **voiu fi laudatu**, **voru fi fostu tacutu** s. a.

6. Perfectulu si Préperfectulu conjunctivu. si optativu, punendu verbele ajutatórie: **sa fii**, **asiu fi**, **sa fi fostu**, **asiu fi fostu**, langa participiu, d. e. **sa fi laudatu**, **asiu fi fostu tacutu** s. a.

Conjugatiunea.

Verbele auxiliari.

Am, sum, voi.

Presintele.

	Indicativu		Optativu
S. am	sum (escu)	voiu	asiu
ai	esti	vei, vi, (ei, i)	ai
a (o),	este, e, i,	vá, a, (o)	er
P. amu	suntemu	vomu, (omu)	amu
ati	sunteți	veti, vili (eti, i ti)	ati
au	suntă, su	voru (oru)	aru

Imperfectulu.

erám

erái

erá

erámu

eráti

eráu

Perfectulu simplu.

S. fui,	fusei	P. fúramu	fuseramu
fusi	fusesi	fúрати	fuserati
fú	fuse	fura	fusera

Conjugatiunea.

Verbele auxiliari.

Am, sum, voi.

Presintele.

	Indicativu		Optativu
S. am	sum (escu)	voi	asiu
ai	esti	vei, vi, (ei, i)	ai
a (o),	este, e, i,	vá, a, (o)	ar
P. amu	suntemo	vomu, (omu)	amu
ati	sunteti	veti, viti (eti, iti)	ati
au	sunto, su	voru (oru)	aru

Imperfectulu.

erám

erái

erá

erámu

eráti

eráu

Perfectula simplu.

S. fui,	fusei	P. fúramu	fuseramu
fosi	fusesi	fúрати	fuserati
fú	fuse	fúra	fusera

P. compusu.

S. am	postu	-am	P. amu	postu	-amu
ai	„	-ai	ati	„	-ati
a (o)	„	-a	au	„	-au

Préperfectulu.

Simpl.

Comp.

S. fusesem	P. fuseseramu	S. am	postu	postu; séu
fusesesi	fuseserati	post'am	postu	(nu e pré
fuese	fusesera :			usitatu in limb'a alésa)

Fiitoriulu.

I.

S. voiu	fi	-voiu	P. vomu	fi	-vomu
vei.	fi	-vei	veti	„	-veti
vá	fi	-vá	voru	„	-voru

II.

S. voi	fi	postu	P. vomu	fi	postu
vei	„	„	veti	„	„
vá	„	„	voru	„	„

Imperativa

Infinitiva

S. —	P. ~~fimu~~	Pres. a	fi
fi	fiti	Perf. a	fi postu
fiã	fiã	Part. Pres.	fiindu
e	e	Perf.	postu

Conjunctivulu se face cu sa.

Pres. sa fiu, fii, fiã, fimu, fiti, fiã

Perf. sa fi postu etc.

Fiit. I. voiu sa fiu etc. II. voiu sa fi postu. etc.

Opt. Pr asiú fi etc. Perf. asiú fi postu. etc.

s. fireasiú etc,

1. Conjugatiunea verbelor regulare.

a) Form'a activa.

Indicativu.

Presintele.

I	II	III	IV
S. laud-u	tac-u	culeg-u	aud-u
laud-i	tac-i	culeg-i	aud-i
laud-a	tac-e	culeg-e	aud-e
P. laud-amu	tac-emu	culeg-emu	aud-fmu
laud-ati	tac-eti	culeg-eti	aud-iti
laud-a	tac-u	culeg-u	aud-u

Imperfectulu.

S. laud-ám	tace-am	culege-am	audi-ám
laud-ái	tace-ai	culege-ai	audi-ái
laud-á	tace-a	culege-a	audi-á
P. laud-ámu	tace-amu	culege-ámu	audi-ámu
laud-áti	tace-ati	culege-ati	audi-áti
laud-áu	tace-au	culege-au	audi-áu

Perfectula simplu.

S. lauda-i	tacu-i	cule-se-i	audi-i
lauda-si	tacu-si	cule-se-si	audi-si
lauda-	tacu-	cule-se-	audi-
P. lauda-ramu	tacu-ramu	cule-se-ramu	audi-ramu
lauda-rati	tacu-rati	cule-se-rati	audi-rati
lauda-ra	tacu-ra	cule-se-ra	audi-ra.

Perfectulu compusu.

S. am	} laudatu, tacutu, culesu, auditu;	} -am -ai -a
ai		
a		
P. amu	} laudatu, tacutu, culesu, auditu	} -amu -ati -au
ati		
au		

Préperfectulu simplu.

S. tauda-sem	tacu-sem	cule se-sem	audi-sem
lauda-sesi	tacu-sesi	cule-se-sesi	audi-sesi
lauda-se	tacu-se	cule-se-se	audi-se
P. lauda-seramu	tacu-seramu	cule-se-seramu	audi-seramu
lauda-serati	tacu-serati	cule-se-serati	audi-serati
lauda-sera	tacu-sera	cule-se-sera	audi-sera

Préperfectulu compusu.

S. am	} laudatu, tacutu, culesu, auditu;	} -am -ai -a
am		
ai		
ai		
a		
P. amu	} laudatu, tacutu, culesu, auditu;	} -amu -ati -au
am		
ati		
ati		
au		

FiiTORIULU (FUTURUM).

S. voiu	}	laudá, tacé, culege, audi,	}	-voiu
vei				-vei
vá				-vá
P. vomu	}		}	-vomu
veti				-veti
voru				-voru

FiiTORIULU perfectu (FUTUR. exactum)

S. voiu fi	}	(fostu)	laudatu, tacutu, culesu, auditu.
fi voiu fi			
vei fi			
fi vei fi			
va fi			
fi va fi			

P. vomu fi	}	(fostu)	laudatu, tacutu, culesu, auditu.
fi vomu fi			
veti fi			
fi veti fi			
voru fi			
fi voru fi			

ConjunctivU.

Presinte.

S. sa laud-u	se tac-u	sa culeg-u	sa audi-u
sa laud-i	sa tac-i	sa culeg-i	sa aud(i)-i
sa laud-e	sa tac-a	sa culég-a	sa audi-a

P. sa laud-amu	sa tac-emu	sa culeg-emu	sa aud-fmu
sa laud-ati	sa tac-eti	sa culeg-eti	sa aud-fti
sa laud-e	sa tac-a	sa culég-a	sa audi-a

Perfectulu (pentru tóte pers. și ambii num^l)

Sa fi: laudatu, -tacutu, -culesu, -auditu.

Préperfectulu (pentru tóte pers. și ambii num^l)

Sa fi fostu laudatu, -tacutu, -culesu-auditu.

Fiitoriulu.

S. voiu sa laudu v. s. tacu v. s. culegu v. s. audu

vei sa laudi v. s. taci v. s. culegi v. s. audi

vá sa laude v. s. taca v. s. culéga v. s. audia

P. vomu sa laudamu v. s. tacemu v. s. culegemu v. s. audímu

veti sa laudati v. s. taceli v. s. culegeti v. s. audí

voru sa laude v. s. taca v. s. culéga v. s. audia

Fiitoriulu perfectu.

S. voiu
vei

vá

P. vomu
veti

voru

sa fi fostu laudatu, sa fi fostu tacutu

sa fi fostu culesu sa fi fostu auditu.

Optativa.

Presintele.

S. asiu

ai

ar

P. amu

ati

aru

laudá, tacé, culege, audí;

laudare-, tacere-, culege-, audire-

-asiu

-ai

-ar

-amu

-ati

-aru

Perfectulu.

S. asiu	} fi laudatu, f tacutu, f. culesu, f. auditu	fireasiu-
ai		fireai-
ar		firear-
P. amu		fireamu-
ati		fireati-
aru	firearu-	

Préperfectulu.

S. asiu	} fi fostu laudatu, f. f. tacutu, f. f. culesu, f. f. auditu	fireasio-
ai		fireai-
ar		firear-
P. amu		fireamu-
ati		fireati-
aru	firearu-	

Imperativu.

Presintele.

a) afirmativu.

S. 2.	laud-a	tac-i	culeg-e	aud-i
3.	laud-e	tac-a	culég-a	audi-a
P. 2.	laud-ati	tac-eti	culeg-eti	aud-iti
3.	laud-e	tac-a	culég-a	audi-a

b) negativu.

S. nu	laud-á	nu	tac-é	nu	culeg-e	nu	audi	
	nu	laude	nu	tac-a	nu	culég-a	nu	audi-a
P. nu	laud-ati	nu	tac-eti	nu	culeg-eti	nu	aud-iti	
	nu	laud-e	nu	tac-a	nu	culég-a	nu	audi-a

Infinitiv.

Presintele.

a) (scurtu) laud-á tac-é culeg-e audi (=audi-í)

b) (lungu) laud-are tac-ére culeg-ere audire (=aud-íre)

Perfec. a si fostu laudatu, -tacutu, -culesu, -auditu.

Participiu.

Presintele.

lauda-nte tace-nte culege-nte audi-nte.

(laud-atoriu)(tac-atoriu) (culeg-atoriu) (audi-atoriu)

Perfectulu.

lauda-tu, -a; taca-tu, -a; cule-su, -a; audi-tu, -a;

Fiitoriulu.

lauda-ndu, -a; tace-ndu, -a; culege-ndu, -a; audi-ndu, -a;

Supinulu.

(de) laudatu, (de) tacutu, (de) culesu, (de) auditu.

b) Form'a pasiva.

Pasivulu se face in limb'a romana prin pronumele: **me, te, se**, la singularu; si **ne, ve, se**, la pluralu; séu prin ajutoriulu participiului trecutú si cu verbulu auxiliariu **sum** etc. d. e. eu me laudu s. sum laudatu etc. (~~parad.~~)

V e r b e l e r e f l e s i v e .

a) de acusativu.

I.	II.	III.	IV.
S. me bucuru	me vedu	me impungu	me inveluiu
te bucuri	te vedi	te impungi	te invelui
se bucura	se vede	se impunge	se invelue

P. ne bucuramu ne vedemu ne impungemu ne inveluimu
 ve bucurati ve vedeti ve impungeti ve inveluiti
 se bucura se vedu se impungu se inveluc (iu)

Se conjuga in tóte timpurile si in tóte modurile regulatu.

b) de dativu.

Conj.	I.	II.	III.	IV.
S. mi	taiu	mi vedu	mi culegu	mi coperu
	ti tai	ti vedi	ti culegi	ti coperi
	si taie (ia)	si vede	si culege	si copere
P. ne	(ni) taiamu	ne vedemu	ne culegemu	ne coperimu
	ve (vi) taiati	ve vedeti	ve culegeti	ve coperiti.
	si taie (ia)	si vedu	si culegu	si coperu

Se conjuga in tóte timpurile si modurile regulatu.

Verbele impersonale.

Verbele impersonale se conjuga regulatu, in sa numai in a trei'a persóna singularu d. e. fulgera, a fulgeratu, vá fulgerá etc.

2. Conjugarea verbeloru neregularie.

In limb'a romana sunt urmatóriele verbe ce se conjuga in unele timpuri neregulatu: a avé, a fi (vedi verb. ausil.), a stá, a dá, a luá, a mancá si a luá.

Pres. ind.

Dau, dai, da, damu, dati, dau, stau, etc. lau, lai, là, laamu, laati, lau etc.

Perfect. simplu.

Dedei (si dedui), stetei (si statui), laii etc.

Pres. conj. 3. pers.

sa-dea,-stea,-lea. (si sa-de, sa ste, etc. regul.)

Imperat.

2. dá 3. dea; 2. stài, 3 stea; 2 la, 3 lea.

Supinulu dela **lá** (laá) e **lautu**.

Mancá si manancá are presintele indic. si conjunct. precum si imperativulu dupa ambele forme : manancu, mancu, etc. mananca, manca etc.

Luá-are (moiandu se **l**) in presint. indic. iau, iai, iá, etc. in conjunc. sa-iau,-iai, sa iae etc. imper. iá, iae.

Conjunctiunea.

Cum se face propusatiunea compusa?

Propusatiunea compusa se face din dóue séu mai multe propusatiuni simple, dintre cari fiecare si are subiectulu si predicatulu seu :

Prin ce se léga propusatiunile acestea simple intre sine?

Propusatiunile acestea simple se léga intre sine prin conjunctiuni (cuvinte legatorie).

In cate feluri se potu legá?

Se potu legá in dóue feluri, asiá cá sa aibe ambe si de sine singure intielesu, séu cá intielesulu unei'a sa aterne dela cealalta.

Cum numimu legarea cea dintai, cum a dou'a?

Numimu legarea cea dintai coordinatiune si a dou'a subordinatiune d. e. Invetiatoriulu demenda si invetiaceii asculta. Eu scriu si tu cetesci. Acestea propusatiuni sunt legate prin coordinatiune.

Cum se mai face coordinatiunea propusatiuniloru simple in un'a compusa?

Coordinatiunea propusatiuniloru simple intr'un'a compusa, seu in unu intregu sinteticu, se face si fara conjunctiuni, candu coordinatiunea apoi se dice assintetica séu fara conjunctiuni, cá antitesa la cea sintetica. d. e. Muntele e naltu, délulu e mai micu.

Parintii, cari iubescu cu adeveratu pe fii loro, i mana, candu sunt mici, la scóla, cá sa invetie si sase faca ómeni onesti si folositori natiunii sele. Acést'n propusatiune e compusa prin subordinatiune.

Spre ce servescu propusatiunile subordonate?

Propusatiunile subordonate servescu spre a determiná mai aprópe pe unu membru a celeilalte.

Cate feluri de propusatiuni compuse avemu?

Avemu dóue feluri de propusatiuni compuse, compuse prin coordinatiune si comp. prin subordinatiune; cele dintai constau din primari (cari au de sine intielesu) si cele lalte din primari si secundari (cari n'au intielesu singuro de sine).

Cu ce conjunctiuni coordinamu propusatiunile?

Coordinam propusatiunile prin conjunctiuni coordinative ; 1. legat6rie (copulative), 2 disjunctive, 3 adversative, 4 causale.

1. Legat6rie sunt : si inca, 6ra, 6rasi, inca si, precum si numai-ci, parte-parte, de o parte-de alta, nici-nici, pe langa aceea, afara de aceea, la ast'a, asemenea, mai intaiu-apoi, dupa aceea, in fine.

2. Disjunctive : au-au, s6u-s6o, ori-ori.

3. Adversative: insa, ci, dar, din contra, totusi, intraceea, numai, 6ra, apoi, dar apoi.

4. Causale: caci, de aceea, pentru aceea, asiá dara, prin urmare.

Prin ce conjunctiuni subordinam propusatiunile ?

Le subordinam prin conjunctiuni subordinative.

1. temporale : candu, cum, deca, pecandu, pana, candu, dupa ce, pana, de candu.

2 De asemenare (comperative): cá, cá candu, dince-mi, dupa cum, precum, incatu, asiá, cá-si.

3. Finali: cá (in prim. : asiá, póte remané demultori)

4. Causale: pentruca, fiiindca, deca, sa.

5. Conditionali: deca, candu, deca nu, de nu, candu nu, etc.

6. Invoit6rie (concesive): de si, chiar-si, macarca, bineca, de si, cu t6te ca etc.

Interjecțiunea.

Interjecțiunile sunt suneri, cuvinte, prin cari exprimemu diferitele simțieminte de durere, mirare și bucuria; sunt însă și imitațiuni de suneri naturali spre a chiamá séu departá animalele. Ele stau ne aternate în propusațiune, facu unu întregu că și vocativulu. Sunt cam următoriele : **ha ! ha ! ha ! vai ! oh ! o ! of ! hm ! ei ! a ! oho ! uhu ! u ! me ! hai mî ! mîi ! haid ! st ! ps !** și alte expresiuni : d. e. Ddieule ! sa traiésca ! la arme ! hura ! etc.

Suplementu.

Cate sunt partile vorbirii în limb'a romana ?

În limb'a romana sunt următoriele 10:

1. Substantivulu,
2. Adiectivulu,
3. Numeralulu,
4. Verbulu,
5. Articululu,
6. Pronumele,
7. Propusațiunea,
8. Adverbiulu,
9. Conjunctiunea și
10. Interjecțiunea.

Partea II.

Sintasea.

§. 1.

Sintasea ne invétia cum sa spunemu aceea, ce cugetamu, in vorbe ; séu : ne invétia cum sa legamu vorbele spre a face sa intieléga si altii aceea ce vorbimu séu scriemu. O cugetare espresa prin cuvinte vorbite séu scrise se dice **propusatiune**.

1. Subiectula.

§. 2.

Candu voimu sa vorbimu séu sa scriemu ceva debue sa avemu unu **ce** despre care cugetandu dicemu seu scriemu ceva.

Lucrulu séu persón'a despre care cugetandu dicemu ceva (cu vorb'a séu in sorisu) se numesce **subiectu**.

In gramatica numimu subiectu vorb'a, care infacisiéza lucrulu séu persón'a despre care dicemu ceva.

Subiectula sta toldeun'a in casulo nominativu si la intrebarea: **cine** ?

Subiectulu de regula e unu substantivu, séu unu altu cuventu ce tiene locul unui substantivu (câte odata si o propusatiune intréga, suplinindu locul unui substantivu).

Es: Regii domnescu. Biseric'a e frumósa, Elu e omu cu virtute. Doi (ómeni) au fostu acolo. Orbulu e nefericitu, caci nu vede frumséti'a ce a pus'o Dumnedieu in tóta natur'a. **Si** e o conjunctiune, ce léga vorbe si propusatiuni. **A** e inceputulu si **Z** finea alfabetului. Cine e intieleptu séu care e intieleptu, nu pescuesce cu unghitia de auru.

Subiectulu remane de multe ori neespresu candu usioru se póte subintielege.

Es: Cautá (tu) frumséti'a naturei si cunósce de aci atotputinti'a facatoriului! Nu cautati (voi) averi pamentesci, ci mai vertosu virtutile si intieptiunea!

2. Predicatul.

§. 3.

Aceea ce dicemu despre subiectu (lucru séu persóna) se numesce **predicatu**. In gramatica intielegemu sub predicatu verb'a aceea, cu care dicemu ceva despre subiectu.

Déca dicemu in predicatu, **ce e** subiectulu

(lucrulu s'eu persón'a) atunci predicatulu e unu **substantivu**.

Déca d'icemu in prédicatu ca **cum** e subiectulu, atunci predicatulu e **adiectivu**.

Déca d'icemu in predicatu ca **ce face** subiectulu s'eu **ce i se face**, atunci predicatulu e **verbu**.

Nota 1. Verbulu ajutatoriu **a fi**, care léga predicatulu (candu e substantivu s'eu adiectivu), de subiectu se numesce **legátóre** (copula).

Es. a) Sórele e unu corpu ceresou. Omulu e cea mai nobila faptura a lui Dumnedieu. Diamantulu e celu mai tare metalu. Ferulu e metalulu celu mai folositoriu. Ap'a e beutur'a cea mai estina si mai sanetósa dintre tóte beuturile.

b) Ó'a e blanda. Calulu e frumosu. Edificiulu e nou. Scolarii sunt diliginti. Ómenii cei intielepti suntu si virtuosi.

c) Leulu racnesce. Boulu mugesce. Mielulu sbiéra. Privighetórea canta placutu. Barbatii cei mari lucra neinoetatu si asuda pentru fericirea popóreloru. Arborii cei nefructiferi se taia si se arunca in focu. Cetatea inimicului se derima si se sterge de pe faci'a pamentului.

Not. 2. Déca prin predicatu se afirma ceva, propusatiunea e afirmativa, déca se denéga ceva

atunci propusatiunea e negativa. Acésta din urma se face prin particúla **nu**. d. e. Scolariulu scrie (afirm.) Scolariulu nu scrie (negat).—

Predicatulú sêu subiectulu de multeori remane, déca întielesulu propusatiunei nu sufere scadere.

O astfelu de propusatiune din care lipsesce unu membru princípalu (subiectulu sêu predicatulú) se numesce: propusatiune eliptica.

Es: Precum facu parintii asia (facu) si fii loro. Vulturele e unu animalu rapitoru, asemenea si síoimulu (e unu animailu rapitoru). Cine nu spune a-deverulu? Mincinosulu (nu spune a-deverulu).

(Vedi propusatiunile contrase mai la vale).

Propusatiunea.

§. 4.

Ria care propusatiune consta din **dóne parti principale** din **subiectu** si din **predicatu**, pre langa cari se grupéza tóte celelalte oá parti secundarie.

Es. Toti omenii din lume—trebue odata sa móra. Sórele cu tóte planetele ce se tinu de densulu --facu sistem'a solara.

O propusatiune care are numai **unu** subiectu si numai **unu** predicatu se numesce **simplic**.

Es: Stelele suntu nenumerate. Unu omu cu purtari slabe nu e nicairi bine primitu.

Consta subiectulu si predicatulu (legatorea nu se consideréza) din câte, un'a singura vorba atunci propusatiunea e **simplicata pura**.

Es. Riulu curge. Calulu fuge. Ros'a e miro-sitoria. Paserea sbóra. Tulp'a e o flóre.

Consta si subiectulu si predicatulu din mai multe vorbe atunci propusatiunea e **simplicata amplificata**.

Es. Fric'a de strigoi e inca si astadi intre ómenii neculti fórte tare latita. Fiii cei buni, modesti si bine crescuti, 'si iubescu totdeun'a pre parinti loru. Resiedinti'a de véra a imperatulu nostru e Schönbrunn.

Déca se léga mai multe propusatiuni simple spre a 'esprime o cugetare, atunci se face o propusatiune compusa.

Es: Nu numai plói'a si sórele suntu bunatati si binecuventári ceresci, ci si tóta bucuri'a si chiarú intristarea suntu bunatati si binecuventári tramisè dela Dumnediou.

O propusatiune se póte esprime in 4 moduri :

- 1) De sentintia (indicat.),
- 2) de întrebare (conjunct.),

3) de demandare (imper.) și a

4) de eschiamare, dorire (optativu).

Amplificarea propusatiunilor.

§. 5.

Prin **amplificare** întelegem toate atributele substantivelor, toate complinirile și adverbiale său determinările adverbiale, a predicatului.

a) **Atributul.**

Atributul numim toate vorbele care determina pre substantiv ; ele stau în limb'a româna de regula după substantiv. (În timpul din urmă se punu și înainte și nu cu scadere).

Es. Omulu scumpu e o fiintia nenorocita. Amicii adeverați suntu rari. Poti fi seracu și omo de omenie.

Atribute potu fi 1) Toate adiectivele, numera-
lele și pronumele adiectivice (posesive, demonstra-
tive și indefinite), cari potu stă și înaintea substan-
tivului, pre care-lu determina. 2) Substantivele în
casulu genitivu său în altu casu prepusatiunalu. 3)
Unele adverbie, și 4) Unele propusatiuni întregi.

Nota. Atributele deca suntu mai multe se despartu prin
coma (,) unulu de altulu și numai celu din urmă
se lega prin conjunctiunea : și

Es : Barbatulu cercatu e demou de ascultare.
Pomulu uscătu se taia și se arunca în focu. Acestu

barbatu întieieptu e bine meritatu de natiunea sea. Doi boi ducu jugulu. Unii ómeni se facu de risu prin vorbele loro cele nesocotite. Omulu care lo-
gréza virtutea, merita stim'a nóstra. Invetiaceii Dom-
nului a fostu alesi din ómeni simpli. Afric'a e o
tiéra caldurósa, ómenii de acolo suntu negri. Cu
omulu de întielesu, totudeun'a esi la cale. Amicii
cu credintia suntu rari. Stelele pre ceriu suntu
nenumerate. Siesurile din Romani'a suntu imbel-
siugate de bucate. Grigea pentru viitoriulu natiu-
nei face pre barbati nostri seriosi. Acestu negu-
tatoriu e tatalui meu amicu. Scolarii cari suntu di-
liginti nu vinu la scóla cu lectiunile neinvetiate.

Unu substantivu in nsemenea casu cu substan-
tivulu, ce-lu determina se numesce : **apositione**,
fiindu ca sta totdeun'a dupa substantivulu , ce-lu
determina).

Es : Mihailu, eroulu, a fostu unulu dintre cei
mai mari Domnitori ai Romaniei. Alesandru, celu
mare, a invinsu pre Persi. Pre Cornilie, amicu
meu, lu iubescu tare.

Not'a. Apositionea se desparte prin coma de substan-
tivulu, ce-lu determina.

b) **Compliniri.**

Complinirea e o determinare a predicatului,
care déca remâne, întielesulu nu e deplinu.

Complinirea p^ote fi :

1) Unu substantivu in casulu acusativu.

Es : Venturile curatia aerulu. Romanii au derinat^o cetatea Cartagen'a. Elu au dormitu unu somnu lungu. Au luptatu o lupta crancena. D^omne ! in-v^etia-me car^ore tale!

Not'a. Unu substantivu in casulu acusativu se numesce o b i e c t u. Asemenea se p^ote consider^o sⁱ unu substantivu in dativu de obiectu, deca complinesce intielesulu predicatului.

2) Unu substantivu in casulu dativu.

Es : Da epistol'a ac^est'a invetiatorului. Spune amicului teu ! Da lui D^omnediou, ce este a lui D^omnediou, sⁱ Imperatului ce este a Imperatului ! Militar^u servescu patriei. Copiii debue sa fia parintiloru sⁱ invetiatoriloru ascultatori sⁱ supusi. O^menii activi folosescu statului.

3) Altu casu cu o propusatiune.

Es : Elu e iubitoriu de dreptate. Minciunosulu se feresce de adeveru. Feresce-te de reu sⁱ fa bine ! Elu se lupta pentru binele patriei sⁱ on^orea natiunii. Fapt'a lui place la toti.

4) O propusatiune intr^ega.

Es : Nu crede ca fericirea sta in avere. Me temu ca multi din ai nostri n^o se fia constanti p^ona in fine.

c) **Determinări adverbiale.**

Prin determinări adverbiale întielegem niște expresiuni ce dau unu întielesu mai deplinitu și mai chiaru unui predicatu, și se esprimu' mai ver-tosu cu adverbie, de multe ori inșă și prin sub-stantive cu prepusatiuni (casuri prepusationale), și prin o propusatiune intréga.

Determinările adverbiale séu adverbiele suntu :

a) **D e l o c u.**

Es : De Dumnedieu nu ne putem ascunde nicairi. Vinu oierii dela tiéra și se sue la munte. Elu iubescce sa siéda tóta diu'a in casa, so scrie la méșă și sa cetéșoa in cărți. Nimic'a nu e perfectu, ce e sub sóre. Cuculu óua in cuiburile altoru pa-seri. Pescii locuescu in apa.

b) **D e t e m p u.**

Tempulu trece curendu, invétia la tineretie, cá sa nu-ti banuesci la betranetie. Meritul celu smeritu place la toti in tóta vremea. Esamenele publice au tîntu 2 díle. Pamentulu se inverté in 24 óre odata in giurulu osíei selo. Unele flori se deschido diminéti'a și se inchidu sér'a. Dupa risipirea Ierusalimului Iudeii se risipira in totu pa-mentulu.

Ouele vermiloru de melasa se clocescu in 7 dile si dupa dóue-dieci de dile omid'a se invelue iéra.

c) D e m o d u .

Parintii se ingrivescu cu multa ostenéla pentru copii. Riurile mici curgu repede, cele mari inaslinu; tocm'a asiá si ómenii lineri suntu mai iuti si nesocotiti, pre cându barbatii suntu mai cauti si intielepti. Rosele mirósa placutu. Scolarii cei bunu nu numai ca invétia cu diligintia mare, ci se si pórtá bine, ascultandu si urmandu invetiaturile si svaturile celoru mai mari. Crestinulu privesce cu credintia si incredere chipulu Crucii. Fariseulu se rugá plinu de mandria, vamesiulu cu inim'a infránta si smerita. Eroulu merge fàra frica in lópta. Pedéps'a vine de multe ori pre neasceptate.

d) D e c a u s a .

Mam'a planse de bucurie pentru indreptarea fiiului seu. Dumnedien pedepsí pre ómenii cei dintàiu pentru neascultare, scotiendu-i afara din raiu. Pilatu judecá pre Iisusu la mórte de fric'a Eyreiloru. Unii ómeni pretindu cá sa-i stimeze cine-va pentru averile loru.

Propusatiunea contrasa.

§. 6.

Déca in o propusatiune vinu mai multe membre de acelasi feliu, atunci dicemu ca propusatiunea e contrasa. Astfeliu de membre se despartu prin com'a si numai celu din fine se léga prin con-functiunea: **si**. —

Propusatiunea contrasa se face mai vertosu atunci, cându mai multe propusatiuni simple au unu membru asemenea.

Es: Merele, nucile, prunele si strugurii se cocu numai tómn'a. Animalele vietuescu parte pre câmpuri, parte in paduri, parte pre munti, parte in mări si parte in riuri si lacuri.

Propusatiunea contrasa are :

1) Mai multe subiecte si numai unu predicatu.

Es: Calulu, boulu, ói'a si cănele suntu animale domestice.

2) Mai multe predicate si numai unu subiectu.

Es: Dumnedieu e facatoriulu, stapanitoriulu si judecatoriulu lumei. Scumpulu e avaru, nedreptu si impetritu la inima.

3) Mai multe subiecte, si mai multe predicate de odata.

Es: Mancarea si beutur'a intarescu si nurescu corpulu. Animalele si paserile domestice suntu

folositoare și de multu prețiu pentru economi'a casei.

4) Mai multe atribute.

Es: Omenii virtuosi și diligenti suntu totdeauna fericiti și indestuliti cu sôrtea lor. Perulu de iepure și de calu se întrebuintieza la diferite lucruri.

5) Mai multe oompliniri.

Es: Oile dau lana, miei și lapte. Vulpea prin viclesiugulu ei insiela și pe venatoriu și pe cane.

6) Mai multe adverbie séu determinari adverbiale.

Es: Fericirea o afli mai de multe ori in oolibi, fôrte raru in palate. Padurile se taia atatu tómn'a calu și mai vertosu iérn'a.

Esercitile

Proposatiunile aceste simple sa se prefaca in proposatiuni contrase!

Orológie de aurn nu te facu fericitu.

Haine de metasa „ „ „

Pretiósele „ „ „

Pietatea te face fericitu (și)

(insa), { Virtutea „ „ „

Gradinariulu sépa și pregatesce straturile,

„ pune sementi'a in pamentu,

„ uda plantele,

Gradinariulu	grigesce plantele de inghietiu,
„	curatia plantele de omide.
(nunumai-ci)	Convorbirea cu omeni culti nobiléza inimele, „ „ inavutiesce spiritulu cu sciintie fo- lositóre.
(atalu)	Parintii crescú pe copii
catu si)	„ instruéza „
	Invetiatorii crescú „
	„ instruéza „
	Unu lucratoriu diliginte afla pretutindea ocupatiune,
„	indemanteon „
„	onestu „
(parte)	Animalele locuiescu in pamentu, „ „ pe pamentu, „ „ in apa (mari, riuri).
(nunumai ci)	Dreptulu D-dieu pedepsesce tóta fapt'a rea, bunulu „ „ tóta vorb'a rea, „ „ tóta cugetarea rea,
(nici-nici)	Cu prosti'a n'o duci 'in lume de parte „ lenea „ „ „ „ „ „ „ insielaciunea „ „ „ „
(si)	Copiii sa s'ia ascultatori parintiloru, „ „ „ supusi invetiatoriloru, „ „ „ asculte de mai marii loru.
Arborii crescú oblu,	

Arborii crescú strembu,
 „ „ nodurosi.

Cautati in legendarele vóstre propusatiuni contrase sî le prefaceti in simple si vice-vers'a !

Propusatiunea compusa.

§ 7.

Propusatiunea, care are singura de sine intielesu fara ajutoriulu altei-a se numesce **primaria**.

Es: Lun'a luminéza nóptea. Ap'a e beutur'a cea mai sanetósa. Numai invetiatur'a e in stare a aduce si intemeiá fericirea unui poporu.

Propusatiunea, care nu are singura intielesu, ci numai in legatura cu alt'a, pe care o determina mai aprópe, se numesce **secundaria**.

Es: Scolarii, cárii invétia si se pórtá bine, suntu totdeon'a laudati. Meritul, care este smeritu, place la toti. Patimile, cari suntu bólele sufletului, osvorescu din resvratirea nóstra in contr'a resonului.

Nota 1. Secundari'a determina séu pe subiectu séu pre predicatu, séu ori ce cuventu ce tine de subiectu séu do predicatu, sî se desparte totu deuna prin com'a, de primari'a.

Déca legamu dóue propusatiuni laolalta prin o conjunctiune potrivita, cate odata si fara conjuncti-

une, s'en prin unu adverbium ori pronomerelativu, capetamu o propusatiune **compusa**.

Es: Ce omulu invétia, mórtea-lu desvétia Paserea sbóra si pescii inóta. Tenerii, cari nu invétia la tinerétie, se voru cái multu si voru plange amaru la betranetie.

Consta o propusatiune compusa numai din primarie, atunci dicemu ca-i **compusa prin coordinatiune**.

Astfelu de propusatiuni déca sunt mici se despartu prin o coma, déca sunt mai mari prin o coma cu punctu (;).

Es: Primavér'a aduce florile, si tómn'a ne da fruptele. Tatalu procuréza oale debuintióse pentru casa, mam'a ingrigesce de cele ce sunt in casa. Albin'a e o insecta mica, diliginti'a ei in sa aduce omeniloru mari folóse. Nu sugrumá vócea consciintiei tele; caci ea e cuventulu dumnediescu in inim'a ta.

Consta o propositione compusa din primari si secundari, atunci dicemu **ca-i compusa prin subordinatiune**.

Secundari'a se póte legá de primari'a s'a in trei moduri: séu 1. precedéza secundari'a pe primari'a, atunci secundaria seu numesco antecedenta, éra primari'a consecenta, séu 2. secundari'a ur-

méza primarei, séu 3. secundari'a desparte membrele primarei si se numesce incidenta.

Es: 1) Candu vine primavéra, néu'a se to-
pesce si campurile inverdiesou (Antecedenta, con-
secenta). 2) Randunelele se intorcu éra la noi, déca
vine primavéra. 3) Scolariulu, care se pórla bine
si invétia bine, e laud'a si bucuri'a parintiloru. (In-
cidenta).

§. 8.

Propusatiunea compusa prin coordinatiune póte fi:

1. copulativu	}	coordinata
2. adversativu		
3. causativu		

1. Copulativu cõordinata se face propusatiunea prin conjunctiunile : si, nunumai—ci, níci, pre langa aceea, afara de aceea, la ast'a, asemenea, mai antaiu—apoi, dopa—aceea, in urma, apoi, in fine, altmintrea s. a.

Componeti propusatiunile aceste prin conjunctiuni copulative !

Tatalu pórla negótiéle.—Mam'a grigesce cele casnice. Cainu lucrá pamentulu. Avelu pascea turme de oi. Inulu dá fuiorulu cunoscutu pentru panz'a de inu. Dia sementi'a de inu scótemu unu olean folositoriu. Secerea (timpulu secerisiului) presentéza o icóna vióia de petrecerea la campu. De diminétia se

ducu seceratorii la lucrulu seu. Muierile aducu prandiulu. La olalta prandiescu. Era mergu la lucru. Hold'a se secera. Mauunchiele se aduna si se léga in snopi, se aduna si se punu clai. Servitorii cu carele aducu binecuventarea cerésca si o punu in siuri.—

2) Adversativu coordinata se face propusatiunea candu séu un'a denéga, ce s'a disu in cealta, séu in ambele se vorbesce de obiecte adversarie (Se despartu mai multu prin com'a cu punctu.)

Conjunctiunile in astfelu de propusatiuni sunt: insa, dara, din contra, totusi, intraceea, ci, dara apoi, numai pucinu, cu tóte aceste.

Esercitiu.

Faceti din propusatiunile acéste, propusatiuni adversativu coordonate!

Albin'a e unu insectu micu, diliginti'a ei aduce omului folosu mare. Lenesiulu e timpulu lungu, ocului diliginte pré scurtu. La omulu lucratoriu se uita fómea cate-odata prin feréstra, in casa nu intra nici odata. Naintea Domnului nú-i nici o fapta ascunsa, vede si scia tóte lucrurile.

Usioru a dice, greu a face. Nu fi lenesiu, apucate voiósu de lucrulu teu.

Omulu fara caracteru promite, promisiunea nu si-o inplinesce.—

3) Causativu coordinată e propusatiunea, cându o a două eprime o cauza, séu și o urmare a lucrării celei d'antaie. Se face prin conjunctiunile causale: caoi, de aceea, pentru aceea, asiá dara, prin urmare. (Se desparte prin două puncte (:)

Esercitiu.

Faceti din propusatiunile aceste propusatiuni causativu coordinate !

Bunulu nedreptu nu sporesce, binecuventarea lui Dumnezeu nu lu-insocesce. Nime nu scie ór'a mortii, totu ómulu sa fia gat'a de mórte. Lucruri grele slabescú puterile corpului. Celui ostentiu sunt somnulu și recreatiunea necesarii. Tóte cele pamentesci sunt trecátorie, averea e unu ce pamentescu, averea a trecátorie. Nici unu pecatu nu remâne nepepeditu, risipirea e unu pecatu, nu remane nepepeditu.

Propusatiunea compusa prin subordinatiune.

§. 9.

Propusatiunea compusa prin subordinatiune e aceea, care consta celu puicinu din o primaria și secundaria. (In sine o propusatiune compusa prin subordinatiune e o propusatiune amplificata prin alta propusatiune (secundaria).

Es. Omul, care iubeste adevărul și dreptatea, e stimat de toți. Amu auzitu multe despre tine, între altele și aceea: ca tu înveți bine și ai purtarile cele mai bune. Cum să nu desperedi despre fiitorul fericirii noastre, cându astăzi vezi că virtutea, moralitatea și caracterul sunt așa rari între noi.

Propusațiunea secundară poate stă în propusațiunea compusă prin subordinațiune:

- 1) că subiectu,
- 2) că complinire,
- 3) că atributu, și a

4) că daterminare adverbială de timp, locu, modu și cauză, și se desparte de primari'a totu de un'a prin coma.

Din propusațiunile simple se facu compuse prin subordinațiune, schimbându:

- a) Subiectulu în o propusațiune **subiectivă**.

Es: Diligențele se laudă.=Care e diliginte se laudă.

Celu crescutu bine se pórta în ori ce so- cietate onestu.	}	Acel'a, care e crescutu bine, se pórta în ori ce so- cietate onestu.
---	---	--

Porunc'a să se implinésca.	}	Acea, ce s'a poruncitu, să se implinésca.
-------------------------------	---	--

- b) Complinierea în o propusațiune **obiectivă**.

Scolarii cei diliginti
merita lauda.

Scolarii cei diliginti me-
rita, cá sa se laude.—

Dumnedieu ajuta numai celoru drepti si blandi.

==Dumnedieu ajuta acelor'a, cari suntu drepti si blandi.

Not'a Propusatiunea obiectiva si subiectiva, fiindu ca su-
plinesce locul unui substantivu se numescu si
propusatiuni substantivice.

c) Atributulú séu apositiunea in o propusati-
une atributiva.

O rugatiune facuta cu credintia si incredere,
nu remane niciodata neascultata.== O rugatiune,
care e facuta cu credintia si cu incredere, nu re-
mâne nici odata neascultata.

Genulu umanu cadiutu in pecate, era necesaria
o invetiatura dumnedieésca.== Genulu umanu, care
au cadiutu in pecate, era necesaria o invetiatura
dumnedieésca.

d) determinarea adverbiala in propusatiune ad-
verbiala :

1) detimpu.

La morteá mantutoriuului se latise intunerecu
mare preste totu pamentulu.==Candu au muritu man-
tutoriuulu, se latise intunerecu mare peste totu pa-
mentulu.

'Dela risipirea' Jerusalimolui, traescu Evreii ri-
sipiti preste totu pamentulu.==De candu s'a risipitu

Ierusalimulu, vietuescu Evreii risipiti peste totu pamentulu.

2) de locu.

In totu loculu aflamu urme ale bunetati lui Dumnedieu. = Ori unde ne uitamu, aflamu urme de bunetatea lui Dumnedieu.

Sementi'a resare numai in pamentu bunu si lucratu. = Sementi'a resare numai acolo, unde pamentulu e bunu si lucratu.

3) de modu.

Nimenea nu-si póte indreptá faptele séle dupa placerea tuturor'a. = Nimenea nu-si póte indreptá faptele séle asiá, cá sa placa la toti omenii.

Prin grigirea buna se face bolnavulu cu atatu mai iute sanetosu. = Cu câtu se grigisce unu bolnavu mai bine, cu atátu se face mai curendu sanetosu.

4) de cauza.

Para inventiunea tipariului cu anevoia aru fi ajunsu ómenii la stadiulu culturai de astadi. = Decumva nu se inventá tipariulu, ómenii ajungeá cu greu la stadiulu culturai de astadi.

Prin neplouare adeseori se face fómete intr'o tíera catu de bogata. = Déca nu plóna, se face adeseori fomete. intr'o tíera catu de bogata.

Spre ajungerea unui scopu debue sa ne folosimu de midilócele cele mai apte. = Debue sa ne

folosimu de midlócele cele mai apte, cá sa ajungemu la unu scopu.

Peste totu loculu sunt biserici spre adeveral'a cinstire a lui Dumnedieu. = Peste totu loculu sunt biserici, cá sa cinstimu pe Dumnedieu.

Periodulu.

§. 10.

Tóta propusatiunea compusa, a carei membre constitutive stau in raportu cá antecedenta si consecenta, se numesce **periodu**.

Periodulu póte fi de 2, 3, 4, si mai multe membre dupa numerulu antecedenteloru si consecenteloru.

Not'a. Membrele, déca sunt lungi, se despartu prin com'a cu punctu; altmentrea numai cu com'a; antecedent'a de consecenta prin dóue puncte (:).

Es: (De 2 membre)

Déca nu e iodoiéla despre aceea, cá se invetiámu catu vomu vietuá; asiá e naturalu, cá aceea ce amu invetiátu se si eserciamu.

Cum aduna cloc'a puúii sei si ti grigesce si i pazesce: asiá am vrúto eu sa ve adunu; insa nu m'ati ascultatú.

Ce e aerulu pentru trupu, aceea e spiritulu timpului pentru sufletu.

Es: (de 3 membre si mai multe)

Déca cetirea cartiloru luminéza mintea, direge gustulu si nobiléza inim'a; déca prin cetirea de cărți ne facemu mai intielepti, mai buni si mai folositori societatii omenesci: atunci debue sa cetimu cu óre care ordine si carti alese, cu pricepere si cugetandu.

Pleonasmu.

§. 11.

Candu in propusatiune se afla unu cuvento de prisosu, atunci dicemu ca are pleonasmu. D. e. Miluesce-ne pre noi, Domne !

Propusatiunea activa si pasiva.

§. 12.

Candu subiectulu unei propusatiuni sa infacisíeza activu (locratoriu), propusatiunea se dice **activa**; candu insa subiectulu unei propusatiuni se infacisíeza pasivu (sufere ceva) propusatiunea se dice **pasiva**.

Es: Fiii cei buni asculta pe parintii loru (pr. activa.)

Omulu acest'a este gonitu de sórte (pr. pasiva.)

Propusatiunea activa se face pasiva in típulu urmatoriu :

1) **Subiectulu** vine in unu casu prepusatiionale cu **de séu-dela**.

2) **Obiectulu** devine subiectu articulatu.—

3) **Verbulu** se muta in pasivu in acelasi timpu si modu, unindu-se cu subiectulu in numeru, persóna si (dupa impregiurari) in genu.

Es: Sórele luminéza pamentulu = Pamentulu se luminéza de (dela) sóre.—

Propusatiunea pasiva se face in activa in tipulu urmatoriu :

1) Casulu prepositionalu devine subiectu articulatu.

2) **Subiectulu** devine obiectu si

3) **Verbulu** in activu in acelasi timpu si modu, unindu-se cu subiectulu in numeru si persóna.

Es: Lumea vechia intréga s'a stapanitu de stramosii nostri Romani (Pasiva).

(Act.) Stramosii nostri Romani au stapanitu lumea vechia intréga.

Tóta propusatiunea activa se póte mutá in cea pasiva, si vice-vers'a.

Nota. Rogu pe DD. invetiatori sa fia cu indulgentia intru indreptarea eroriloru, ce fara voia s'a stracuratu in aceste gramatice. Mi-a fostu cu neputintia a le tipari cu totulu corectu, dupa cum am voitu, parte pentru departare dela locul tipografiei, parte si din alte cause si imprejurari neprevedute. Credu ca fara greutate se voru pute indrepta de catra ori si care, si asiá aceste manuale se voru pute folosi cu succesu in propunerea limbii materne cu elevii.

Autorulu.